

Verslag Steenbakkersnetwerk – 26 november 2022, PAM Ename

Aanwezigen: cfr. *Rondje van de Tafel*

Verontschuldigd: Vincent Debonne (Agentschap Onroerend Erfgoed), Magda Delange (Heemkring Westerring - Eine, Heurne, Mullem).

Verwelkoming

Sinds 2010 zet VVV 't Gaverland (de Gaverse erfgoed- en toerisme-adviesraad) in op haar steenbakkersverleden. Met een terugkoment voor oud-steenbakkers, interviews, digitalisering van archief, een monument-infopunt in Semmerzake, een Erfgoeddag-activiteit met tijdelijke veldoven, fietstocht langsheen de relictten van de steenbakkerijen langs de Bovenschelde van Zevergem tot Ename, enz. was het tijd om de Werkgroep Steenbakkers die daaruit ontstaan was open te trekken, breder dan Gavere alleen.

Met de komst van Erfgoedcel Vlaamse Ardennen en de collega's van Erfgoed Viersprong en Culturregio Leie Schelde zagen we dit zitten om samen onze schouders onder te zetten en een eerste verkennende ontmoeting tussen steenbakkers-geïnteresseerden uit de 3 regio's op touw te zetten. Welkom!

Rondje van de tafel

- Francine De Canck & Roland Blauwens (Werkgroep Erfgoed Melsen) - Erfgoed Melsen werd opgestart in 2009 met coöperatieve werking. Organiseerden in 2019 ism Lieve De Cocker een tentoonstelling rond steenbakkerserfgoed van Melsen nav Erfgoeddag.
- Eric (Deinze), Ingrid en Chantal De Stoop (Zwalm) – vader De Stoop startte rond 1950 een steenbakkerij rond 1950 in Bevere (Wortegemsebaan)
- Louis en Miet Gevaert (HK De Oost-Oudburg / DSMG / GEMUDES) – Er was een steenbakkersactiviteit in Destelbergen/Heusden. Dit wordt gestaafd door verscheidene bronnen, met o.a. vermeldingen van een staking van 100 Heusdense steenbakkers.
- Rudy Pieters (secretaris Heemkring Scheldeveld)
- Carlos Vermeiren (voorzitter Heemkring Scheldeveld)

- Johan Van Twembeke (ere-voorzitter Heemkring Scheldeveld): artikel over steenbakkersuitbatingen (1850-1900) in het werkingsgebied in het jaarboek van 2008. In Eke, Zwijnaarde, Zevegem blijken er meer dan 100 geweest te zijn.
- Erik De Vos (Heemkring Scheldeveld): archief familie Danneels
- Pieter-Jan Lachaert (archief & erfgoed Stad Ronse, voorheen Stadsarchief Oudenaarde en Gent)
 - Ronse: Beperkt archief van een bouwbedrijf met eigen steenbakkerij (Lagache-Dumont), postkaarten en foto's, materiële getuigen (lokale baksteen in het straatbeeld), archeologische vondst van een steenbakkersoven uit late middeleeuwen (16^e eeuw, hoek Peperstraat-Grote Markt). Op verschillende plaatsen in het stadscentrum en errond werd klei ontgonnen (stadstuin, stationsbuurt, Prinskouter, Breucq). Er blijkt ook een link te zijn met de textielfabrieken. Tot de jaren '70-'80 waren er restanten te zien in het landschap.
 - Oudenaarde: woning in lokale steen tegen de Lakenhal (13e eeuw)
 - Scheldevallei: project waarbij Gunther Stoops de baksteenovens oplistte.
- Roger Ariën (Toerisme Gavere / Erfgoedcomité Nazareth) - geïnteresseerde als lid van de Poorters (vrijwilligers die het toeristisch kantoor in Gavere open houden)
- Antoine Van De Putte (Erfgoed Deurle): Steenbakkerijen langs de Leie. Ook daar blijken steenbakkerijen geweest te zijn. Getuige: Kasteel van Ooidonk.
- An Koninckx (Steenbakkerij Vande Moortel):
 - steenbakkerij werd in de jaren '50 gemechaniseerd. Vande Moortel heeft objecten uit de collectie van wijlen Antoine De Smet (VVV 't Gaverland) in beheer. Dit staat uitgesteld in een kleine tentoonstellingsruimte, omgedoopt tot het MUSSS (Museum Steenbakkers aan de Schelde).
 - Gids Vlaamse Ardennen – fietsroute langsheen de steenbakkerijen vanaf Zevegem -> Ename uitgeschreven als eindwerk. Er blijkt nog weinig zichtbaar in het landschap
- Frederik Meulewaeter (particulier, auteur) – Interesse groeide na verhalen van grootvader uit Zingem die steenbakker was in Asper. Het onderzoek naar dit verleden mondde uit in de publicatie 'Steengoed'.
- Jelle De Rock (Erfgoed Vlaamse Ardennen)
- Jolien Verroeye (Cultuurregio Leie Schelde)
- Ellen Janssens (Erfgoed Viersprong)

Welk steenbakkerserfgoed (is er nog)? > *Cfr. powerpoint-presentatie + aanvullingen groep*

Roerend erfgoed: welke objecten werden bewaard?

- Lieve De Cocker (Huis De Cocker) is in het bezit van veel steenbakkerserfgoed: van rails, wagens etc. tot foto's, boeken.
- Steenpers van steenbakkerij De Stoop (Moregem/Beveren) uit jaren 1950 in bezit van de familie De Stoop
- De collectie in het MUSSS (Vande Moortel) > objecten van Antoine De Smet
- Steenbakkersfamilies Melsen e.o.:
 - Familie Van der Haegen (Melsen)
 - Familie Van de Steene (Schelderode)
 - Marc Van Daele
- Steenbakkerij op Breucq (Ronse) was tot ±1970-1980 actief.

Roerend erfgoed: Archief, foto's, filmmateriaal, publicaties?

- Vele beelden en audio-fragment op de **Beeldbanken** Land van Rode, Leie-Schelde en Vlaamse Ardennen (zie ppt-presentatie)
- Video veldoven Baele-Rigaux (Dikkele, 1989)
- Film Vande Steene Zevergem
- Foto's en video's waarin Antoine De Smet vertelt en toont hoe stenen gebakken worden

- Bedrijfsarchief Lagache-Dumont (SA Ronse)

- 'De veldovens aan de Schelde - Steenbakkerijen te Melsen' (2019) - Huys De Cocker
- 'Steengoed. Henri Dhont en de steenbakkers van de Bovenschelde' - Frederik Meulewater, (2019)

- Artikels van Paul Vergracht en Georget Pappens (Heemkundige kring Westerring)
- Jaarboeken Scheldeveld (1994-2008, 2021)

- Algemene vraag: hoe komt het dat er zoveel foto's zijn van steenbakkerijen, al vanaf het begin van de 20e eeuw?

Immaterieel erfgoed: hoe bak je steen? Tradities aan verbonden? Hoe gedocumenteerd?

- Toponiemen: volgens toponiemen terug tot 15e eeuw (straatnamen, huizen, café's etc.)
- Spreekwoorden? Op te lijsten (ooit al door Frederik Meulewaeter aanzet gemaakt)
- Geen echte tradities in beeld - Is er een link tussen cyclocross & steenbakken?
- Weinig documentatie van

Onroerend erfgoed: wat zit verankerd in het landschap, gebouwen?

- Oude fabrieksgebouwen (schoorstenen, droogloodsen ...)
 - Nazareth/Eke: laatste steenbakkerij Danneels tot in 2006 actief
 - De Swaef (Roborst)
- Kleiputten, 'uitgebakken weides'
- Archeologische sporen baksteenovens (o.m. Ronse)

- Gebouwen/monumenten in Scheldesteen => kennis? (Vincent Debonne, Flanders Heritage)
- Naamgeving: CC Steenoven in Herzele, straatnamen

- 'Steenbakkerswegel' in Asper ('Peetjeswegel') en Merelbeke toegankelijk maken?
- Cyclocrossparcours – link met ontginningsgebieden? (> immaterieel erfgoed)

- Ponten over de Schelde
- Sluis Eke
- Destelbergen: oude ontginningsgebieden grotendeels gedempt. Er waren 7 ponten (cfr. Artikel Heemkundig blad)
- Gentbrugge: ook in Gentbrugge veel ontginningen (Gentbrugse Meersen) -> meenemen?

Publiekswerking: tentoonstellingen, wandelingen, infopalenen, romans, kunstwerken ...?

- Tentoonstelling nav Erfgoeddag 'Hoe maakt u het' (Huys De Cocker / Werkgroep Erfgoed Melsen, 2019)

- Tentoonstelling 'Scheldekronkels' (DSMG, Sint-Amandsberg, 2022)
- Paneel over ringoven langs de Schelde (De Pinte/Zevergem)
- Infopaneel aan de Schelde in Asper / Melsen
- Informatieve droogloods (Semmerzake)
- Tijdelijke veldoven langs het Peetjespad aan de Schelde (Asper) - nav Erfgoeddag 2019 en boekvoorstelling 'Steengoed'
- Fietsroute Eine-Semmerzake (Vande Moortel)

Gezocht: welke dromen/opportunities zijn er?

Ideeën voor inventarisatie, onderzoek

- Archiveren van steenbakkerijen? Bijna geen in databank Archiefpunt Vlaanderen aangemeld
- Opmaak inventaris markante gebouwen in Scheldesteen (bv. 300.000 stenen uit Melsen gebruikt in stadhuis Gent, Brielpoort Deinze, Kapel Kerselaere Oudenaarde, fabrieksgebouwen Ronse, maar misschien ook wel Britse kastelen in Zuid-Engeland?)
- Digitaliseren van foto's en opnamen in de erfgoedcelbeeldbanken
- Cyclocrosslink onderzoeken
- Een geüpdatete historische kaart met vermelding van waar welke steenbakkerij stond, met namen van de uitbaters/eigenaar.

Ideeën voor nieuwe initiatieven mbt ontsluiting/publiekswerking

- Reizende tentoonstelling waarbij ter plaatse de mogelijkheid is om info aan te brengen
- Tijdelijke tentoonstelling in Erfgoedsite Ename
- Samen een bezoek brengen aan Frasnes-lez-Buissenal? (> link seizoensarbeid suikerbieten)
- Droogloods/fietsstop aan Vande Moortel (à la site Semmerzake)
- Inzetten van de Erfgoedapp bij fietstocht/wandeling om ook audiovisuele info beschikbaar te maken.
- Steenbakkersmuseum (dromen mag!)
- Oude foto's opnieuw nemen met mensen, materiaal, kledij ...
- Educatief pakket voor scholen
- Inspiratie: spel met de FARO-ErfgoedApp '[Moord in de Meersen](#)' (erfgoed zuidwest) > een luisterspel/detective met de steenbakkers in de hoofdrol

- samen naar de voorstelling Sukr van het Eenzame Westen over seizoensarbeid in de suikerfabrieken met heel veel steenbakkers destijds

Volgende stappen

Op basis van deze bijeenkomst besluiten we dat er animo is om verder de krachten te bundelen rond dit erfgoed en een tweede bijeenkomst te organiseren.

Erfgoed Vlaamse Ardennen, Cultuurregio Leie Schelde en Erfgoed Viersprong leggen begin 2023 de ideeën bij elkaar & bekijken de mogelijkheden. Mogelijks is er ook aansluiting te vinden bij andere regio's.

Wordt vervolgd. We houden jullie op de hoogte!

Contactgegevens deelnemers

Voornaam	Naam	Email-adres	Affiliatie (organisatie/gemeente/particulier)
Roger	Arien	arien-stubbe@hotmail.com	Toerisme Gavere
Roland	De Blauwer	roland.deblauwer@skynet.be	Werkgroep Erfgoed Melsen
Francine	De Canck	francine.de.canck@hotmail.com	Werkgroep Erfgoed Melsen
Jelle	De Rock	jelle.derock@erfgoedvlaamseardennen.be	Erfgoed Vlaamse Ardennen
Chantal	De Stoop	Bernardbruyneel@gmail.com	Vader steenbakker in Moregem.
Eric	De Vos	eric.de.vos@skynet.be	Heemkring Scheldeveld
Vincent	Debonne	vincent.debonne@vlaanderen.be	Agentschap Onroerend Erfgoed
Magda	Delange	moreelsdirk@proximus.be	HK Westerring (Eine-Heurne-Mullem)
Ellen	Janssens	ellen.janssens@4sprong.be	Erfgoed Viersprong
An	Koninckx	an.koninckx@vandemoortel.be	Steenbakkerij Vande Moortel
Pieter-Jan	Lachaert	pieter-jan.lachaert@ronse.be	Archief & Erfgoed Stad Ronse
Eric en Ingrid	Lootens-De Stoop	ingridlootens@hotmail.com	Vader steenbakker in Moregem.
Gevaert	Louis	louis.gevaert@dsmg.be	Heemkundige Kring De Oost-Oudburg
Frederik	Meulewaeter	frederik.meulewaeter@gmail.com	Auteur monografie 'Steengood'
Gevaert	Miet	louis.gevaert@dsmg.be	Heemkundige Kring De Oost-Oudburg
Rudy	Pieters	rudy.pieters@skynet.be	Heemkring Scheldeveld
Antoine	Van de Putte	antoine.van.de.putte@skynet.be	Erfgoed Deurle
Marie-Claire	Van der Donckt	marie-claire.van.der.donckt@oost-vlaanderen.be	Erfgoed Ename
Johan	Van Twembeke	johan.vantwembeke@skynet.be	Heemkring Scheldeveld
Carlos	Vermeiren	Carlos.vermeiren@hotmail.com	Heemkring scheldeveld
Jolien	Verroeye	jolien@cultuurregioleieschelde.be	Cultuurregio Leie-Schelde